

Műnemek Műfajok

Genul epic: totalitatea creațiilor în care autorul își exprimă sentimentele, gândurile în mod indirect, altfel spus, sunt exprimate cu ajutorul personajelor și ale acțiunii.

Epikus műnem: azon művek összessége, melyben a szerző közvetett módon fejezi ki gondolatait, érzéseit, a szereplőkön és a cselekményen keresztül.

Are narator (*omniscient și omniprezent* deci obiectiv sau *personaj-narator* deci subiectiv), personaje, acțiune.

Van mesélője (aki lehet: mindentudó és mindenhol jelenlévő, vagyis objektív illetve mesélő-szereplő, vagyis szubjektív), szereplői, cselekménye.

Momentele subiectului:

- **expozițiune:** fixează timpul și spațiul acțiunii (unde, când) și prezintă personajele cele mai importante (*idő, hely, főbb szereplők bemutatása*)
- **intrigă:** momentul în care se declanșează conflictul („*kitör a vihar*”)
- **desfășurarea acțiunii:** întâmplările în ordine cronologică (*a történet maga*)
- **punctul culminant:** momentul cel mai tensionat al conflictului (*a legfeszültségteljesebb pillanat*)
- **deznodământ:** rezolvarea conflictului (*megoldás*)

Speciile epicii

Nuvela: acțiune simplă, pe un fir narativ, concentrat, câteva personaje caracterizate succint.

Nuvela istorică / Történelmi novella

Nuvela istorică este opera epică în proză care are drept personaje figuri atestate istoric sau prezintă evenimente care se referă la un moment din trecut.

Prima nuvelă istorică din literatura română este *Alexandru Lăpușneanul* de Costache Negruzzi, apărută în 1840 în primul număr al revistei *Dacia literară*, ca răspuns la îndemnul acesteia de a folosi trecutul național ca sursă de inspirație.

A történelmi novella az a prózában írt epikus mű, amelyben történelmileg igazolható szereplők vannak, vagy egy múltbeli eseményre vonatkozik.

A román irodalom első történelmi novellája Alexandru Lăpușneanu Costache Negruzzi-tól. 1840-ben jelent meg a Dacia literară első számában, melyben egy felhívást tettek közzé, miszerint a szerzők a nemzeti történelmet használják forrásként műveikben.

Trăsături ale nuvelei istorice :

- are o construcție de factură clasică, respectând momentele subiectului literar ;
- este inspirată din trecutul istoric ;
- urmărește o gradare a tensiunii generate de intrigă, ceea ce o apropie de structurarea textului dramatic (cele patru capitole ale nuvelei seamănă cu patru acte ale unei drame) ;
- conflictele sunt mai ales exterioare, opunând personaje cu interese diferite ;
- acțiunile se desfășoară cronologic, locul și timpul sunt precizate ;
- timpul și spațiul sunt limitate, dar mult mai ample decât în schiță ;

- protagonistul (personajul inspirat din istorie) ocupă locul central al operei ;
  - culoarea de epocă este creată prin descrieri de vestimentație, interioare ale locuințelor, utilizarea limbii specifice epocii descrise (în cazul de față utilizarea arhaismelor) ;
  - naratorul este omiscient, narațiunea se face la persoana a III-a, perspectiva narativă fiind obiectivă.
-
- *klasszikus felépítésű, követi az irodalmi cselekményszálat*
  - *a történelmi múltból táplálkozik*
  - *nyomon követi a bonyodalom által keltett feszültség alakulását; hasonlít a drámai szöveg struktúrájához (a négy fejezet, a dráma négy felvonását jelképezi)*
  - *a konfliktusok inkább külsők; ellentétes érdekeket képviselő szereplők feszülnek egymásnak*
  - *az események kronologikus sorrendben követik egymást, a hely és az idő meg vannak adva*
  - *az idő és a hely leszűkítettek, de sokkal teljesebbek, mint a karcolatban*
  - *a főszereplő (a történelemből kiválasztott személy) foglalja el a mű központi helyét*
  - *a kor hangulata sok leíráson keresztül érzékelhető: öltözködés, a lakóhelyek belső leírása, a korhű nyelvezet használata (ebben az esetben a régies kifejezések használata)*
  - *a mesélő mindentudó, az elbeszélés egyes szám harmadik személyű, a mesélői perspektíva objektív*

Nuvela psihologică este specia genului epic în proză, de **dimensiuni moderate**, situate între schiță și roman. Evidențiază un singur fir narativ, iar interesul autorului se orientează către **conturarea personajelor** care sunt mult mai complexe decât în schiță și în povestire.

A novella az a prózában írt epikus alkotás, mely terjedelmét tekintve a karcolat és a regény közt helyezkedik el. Egyetlen mesélői szálból áll, az író célja a szereplők jellemének megalkotása, melyek bonyolultabbak mint a karcolatban és az elbeszélésben.

Spre deosebire de povestire care este o narațiune subiectivizată, în nuvelă, stilul tinde să se **obiectivizeze**, majoritatea fiind narațiuni la persoana a III-a, singular.

Az elbeszéléshez képest, mely szubjektív mesélést alkalmaz, a novella törekszik az objektivitásra, a legtöbb elmesélés egyes szám harmadik személyű.

Trăsături - Tulajdonságai

- tema abordată: dezintegrarea eului, dezumanizare, sub impactul unor forțe devastatoare
  - alte teme specifice prozei psihologice: obsesia, teama, gelozia
  - dezbateră de natura morală
  - conflictul predominant este interior, situate la nivelul conștiinței personajului
  - descrierile de natură sunt funcționale
  - în analiza psihologică, un rol important îl au: dialogul, monologul interior, introspecția, focalizarea internă, stilul indirect-liber
-
- *a feldolgozott téma: az én széthullása, elembertelenedése bizonyos pusztító erők hatása alatt*
  - *a pszichológiai próza más kedvelt témái: megszállottság, félelem, féltékenység*
  - *az erkölcsi természettől való eltérés*
  - *a konfliktus elsősorban belső, a szereplő tudatában játszódik*

- *a természeti leírásoknak szerepük van*
- *a pszichológiai analízisben fontos szerepük van: a párbeszédnek, a belső monológoknak, az önvizsgálatnak, a befelé figyelésnek, a közvetett-szabad stílusnak*

Roman: mare întindere, acțiune complexă, mai multe fire narative, pe mai multe planuri, personaje numeroase.

Romanul este opera epică, în proză, de mare întindere, cu o acțiune desfășurată pe mai multe planuri și la care participă un număr mare de personaje.

A regény az a nagy terjedelmű, prózában íródott epikus mű, melynek cselekménye több síkon játszódik és sok szereplője van.

Trăsăturile romanului obiectiv – Az objektív regény tulajdonságai

- își propune să reflecte existența obișnuită
- universul fictiv al operei literare este construit după principiul verosimilității
- construcția subiectului respectă ordinea cronologică
- incipitul se află într-o strânsă legătură cu finalul
- incipitul prezintă cadrul acțiunii, fixează timpul, reunește cele mai importante personaje din roman
- acțiunea se desfășoară coerent, fără apariția unor situații neprevăzute, evoluția ei putând fi anticipată
- finalul este închis, rezolvând conflictele și nepermițându-i cititorului alte interpretări
- personajul este reprezentativ pentru o categorie socială sau umană, fiind deseori vorba de tipuri
- personajul este surprins într-un proces de transformare
- naratorul este omniscient, relatând la persoana a III-a, neutru și impersonal, fără să emită judecăți de valoare, să comenteze faptele sau să explice situațiile

- *célja az általános létezés bemutatása*
- *a mű kitalált világa a lehetséges alapelvén nyugszik*
- *a cselekmény követi az időrendi sorrendet*
- *a kezdet és a vég szoros kapcsolatban van*
- *a bevezető bemutatja a cselekmény körülményeit, meghatározza az időpontot, egyesíti a legfontosabb szereplőket*
- *a cselekmény egységesen zajlik, egyes előre nem látott események nélkül, fejlődését előre lehet jelezni*
- *a befejezés zárt, megoldódnak a konfliktusok, nem engedtetik meg az olvasónak más fajta értelmezés*
- *a szereplő saját társadalmi vagy emberi kategóriájának képviselője, típus-szereplő*
- *a szereplő átalakuláson megy át*
- *a mesélő mindentudó, egyes szám harmadik személyben mesél, semleges és személytelen, anélkül, hogy értékítéletet alkotna, a tettekhez megjegyzéseket fűzne vagy megmagyarázna helyzeteket*

Romanul subiectiv/de analiză psihologică - A szubjektív / pszichoanalízis regény

Trăsăturile romanului subiectiv:

- prezintă lumea prin intermediul conștiinței, realizând o imagine parțială a acesteia

- conflictul principal este interior
- interpretările evenimentelor sunt mai importante decât întâmplările concrete
- construcția subiectului nu mai respectă ordinea cronologică
- pentru sublinierea autenticității se inserează în text scrisori, articole de ziar, pagini de jurnal
- evoluția evenimentelor neputând fi anticipată
- personajul este o individualitate complexă a cărei evoluție nu poate fi prevăzută
- narațiunea se face la persoana I
- timpul este prezent și subiectiv

- *a világot a tudaton keresztül mutatja be, de csak egy bizonyos részét*
- *a fő konfliktus belső*
- *az események értelmezése fontosabb, mint maguk az események*
- *a szerkezet többet nem követi az időrendi sorrendet*
- *az eredetiség bizonyítására a regényben szerepelnek levelek, újságcikkek, naplórészletek*
- *az események alakulását nem lehet előre látni*
- *a főszereplő egy komplex egyéniség, akinek a fejlődését nem lehet megjósolni*
- *az elmesélés egyes szám első személyű*
- *az használt idő jelen és szubjektív*

Basm: prezintă evenimente și personaje cu caracteristici supranaturale.

Definiția basmului - A mese műfajának meghatározása

Basmul este specia epicii populare și culte, cu largă răspândire, în care se narează întâmplări fantastice ale unor personaje imaginare, aflate în luptă cu forțe malefice ale naturii sau ale societății, pe care le biruiesc în cele din urmă.

Basmul este specia epică de mare întindere, de obicei în proză, care narează întâmplări fabuloase (fantastice) ale unor personaje imaginare, înzestrate cu însușiri supranaturale.

A mese a mű- és népi epika műfaja. Széles körben elterjedt. Fantasztikummal teli történetek ezek, melyekben kitalált szereplők a természet vagy a társadalom gonosz erőivel vívnak párharcot, és a végén legyőzik azokat.

A mese az a nagy terjedelmű epikus műfaj, általában prózában írt, melyben mesebeli történetei kelnek életre egyes kitalált, természetfeletti tulajdonságokkal felruházott, szereplőknek.

Basmul cult păstrează trăsăturile celui popular - A műese megtartja a népmese tulajdonságait

- caracterul moral: lupta dintre bine și rău, încheiată cu victoria binelui, promovarea stărilor umane unanim acceptate (curaj, vitejie, omenie, istețime, iubire)

- caracterul mitic: evenimente care se petrec între timp și spații nedeterminate

- caracterul inițiativ: eroul luptă pentru dobândirea unui nou statut

- *tanító jelleg: a jó és rossz párharca a jó győzelmével zárva, az egységesen elfogadott emberi értékek népszerűsítése (bátorság, vitézség, emberség, rátermettsé, szeretet, szerelem)*

- *legendás jelleg: az események meghatározatlan helyen és időben játszódnak*

- *beavatási jelleg: a hős egy új státus elnyeréséért harcol*

Genul liric: cuprinde operele literare în care sunt exprimate direct gândurile, ideile și sentimentele autorului prin intermediul *eului liric*.

Lírai műnem = magában foglalja azon műveket, melyekben a szerző gondolatai, érzései közvetlen módon vannak kifejezve a lírai én segítségével.

Eul liric: mărcile lexico-gramaticale ale subiectivității prezente în textul dat sunt **pronumele/ adjective pronominale** la persoana I singular/persoana a II-a singular/persoana I plural și/sau **verbele** la persoana I singular/persoana a II-a singular/persoana I plural (eu, tu, noi).

A lírai én = azon személy szótani-nyelvtani jellemzői, aki megjelenik az adott szövegben. A jellemző jegyek: névmások és névmási melléknevek első szám első és második személyben valamint többes szám első személyben (én, te, mi).

Motivul literar constă într-un simbol, o idee, o imagine reluată sau subliniată cu insistență și care contribuie la definirea mesajului unei opere.

Irodalmi motívum = egy szimbólum, fogalom vagy kép, melyet hangsúlyoz a költő és amely segít a mű értelmezésében.

Tema este construită dintr-un domeniu, o idee, o atitudine, un sentiment etc. în jurul căruia se încheagă acțiunea unei opere artistice.

Téma = egy gondolati mező, vélemény, fogalom, érzés, stb. mely köré csoportosul egy irodalmi mű cselekménye, mondanivalója.

Elementele prozodice: rima (îmbrățișată, împerecheată, monorimă, încrucișată), ritmul (iambic, trohaic), măsura (silabe).

Verstani elemek: rím (ölelkező, páros, bokor, kereszt), ritmus (jambus, trocheus), szótagszám.

Imaginile artistice / Művészi képek

- auditivă: „Numai viorile mai suspinară lin-lin”. / *halláshoz kötődő:* „Csak a hegedűk sóhajtottak csendben-csendben”.
- vizuală: „Mult sunt sánătoși și rumeni, voinici și plini de viață”. (Imagine vizuală cromatică: albă ca zăpada.) / *látáshoz kötődő:* „Sokan egészségesek és pirospozsgások, erősek és élettelteliek”. (*színhez kapcsolódó látási kép: fehér mint a hó.*)
- tactilă: sunt uzi learcă / *érintési: csurom vizesek*
- olfactivă: „cu flăcări de parfum” / *szagláshoz kötődő:* „parfüm lángokkal”
- dinamică: „Te duceai mereu înainte” / *mozgásos: „Folyton előre mentél”*

Arta poetică = este o creație literară în care autorul își exprimă concepția sa despre artă.

Ars poetica, költői hitvallás = olyan irodalmi alkotás, melyben a szerző a művészetről alkotott véleményét fejti ki.

Genul dramatic: cuprinde totalitatea operelor scrise pentru a fi ulterior reprezentate pe scena unui teatru.

A drámai műnem azon műveket tartalmazza, melyeket a szerző színpadi előadásra szánt.

Cuvinte cheie: conflict dramatic, didascalii (indicații scenice), act, scenă, comedie, dramă, tragedie.

Kulcsszavak: drámai konfliktus, szerzői utasítások, felvonás, szín, komédia, dráma.

Comedia este specia genului dramatic în versuri sau în proză, care provoacă râsul prin surprinderea moravurilor sociale, a unor tipuri umane sau a unor situații neașteptate, având un final fericit și, deseori un rol moralizator. Conflictul comic presupune contrastul dintre aparență și esență.

Personajele comediei sunt inferioare în privința înșușirilor morale, a capacităților intelectuale sau a statutului social.

A komédia a drámai műnem azon – verses vagy prózai – műfaja, mely nevetésre ingerel; egyes társadalmi viselkedésmintákat, bizonyos embertípusokat vagy váratlan helyzeteket mutat be; boldog és gyakran tanulságos vége van. A komédia konfliktusa feltételezi az alak és a lényeg közti ellentétet. A komédia szereplői erkölcsileg, intellektuálisan vagy társadalmilag alacsony szinten állnak.

Drama este o specie a genului dramatic, în versuri sau în proză, care înfățișează viața reală printr-un conflict complex și puternic al personajelor individualizate sau tipice, cu sufletul plin de frământări și stări contradictorii. Acțiunea este încărcată de tensiune și scene violente, cu întâmplări și situații tragice, în care eroii au un destin nefericit.

A dráma a drámai műnem műfaja, versben vagy prózában, amely a valós éltet jeleníti meg egy összetett és erős konfliktusban; a szereplők egyediek vagy tipizáltak, lelkiük telve kétségekkel és ellentmondásos állapottal. A cselekmény feszültséggel és erőszakos jelenetekkel telt, tragikus események és helyzetek kapnak benne helyet, a hősök sorsa pedig boldogtalan.

Drama Iona este o **parabolă**, deoarece printr-o alegorie, adică un șir de metafore, Sorescu oferă o pildă de viață, din care omul simplu să învețe că totdeauna puterea, energia și soluția de a ieși dintr-o situație-limită se află numai în sine, în propria capacitate de supraviețuire.

A Jónás egy dráma-példabeszéd, mert képes beszéden, vagyis egy sor metaforán keresztül, Sorescu élet-példát tár elénk, melyből az egyszerű ember megtanulja, hogy a határ-helyzetekből való szabaduláshoz az erő, az energia és a megoldás csak bennünk rejlik, saját túlélésünk képességében.